

PM för värmländsk kartproduktion 2022

Beslutad av VOF styrelse 2022-06-08

Sändlista

Till: Kartansvarig i klubben
Klubbadresserna

Innehåll

1. Inledning
2. Registrering av kartprojekt
3. Planeringscykel
4. Grundkarta
5. Kvalitetssäkring/kartkontroll
6. Tryckning
7. Redovisning/arkivering av kartprojekt
8. Övrigt
9. VOF Kartgrupp

1. Inledning

Bakgrund

Det finns en hel del bestämmelser och regler som berör oss då vi ska ta fram kartor, oavsett kartskala. Till exempel behöver vi gå in på olika myndigheters hemsida för att finna information, vi behöver ha god kunskap om vad SOFT:s regelverk säger med mera Dessutom finns det specifika regler för kartproduktion i Värmland, regler som kanske inte finns någon annan stans.

Syfte

PM:et syftar till att:

- vara en hjälpsam hand vid produktion av orienteringskartor,
- informera kartansvarig om några uppgifter i sin förening.

2. Registrering/inmutning av kartprojekt (enligt SOFT)

Förening som är medlem i SOFT och som avser att framställa en orienteringskarta över ett terrängområde, även stads-, eller parkområde, ska inregistrera området hos föreningens OF (Anm: d.v.s. VOF) före arbetets början. Se vidare [bilaga 1](#).

Även om området är beläget i ett annat distrikt sker registrering i det egna distriktet. Registreringen verkställs först när granndistriktet lämnat sitt medgivande, först då får projektet påbörjas.

Mer om detta finns på SOFT:s hemsida under "Arrangera/kartfrågor".

3. Planeringscykel

Kontrollera att tilltänkt område kan användas. Riksantikvarieämbetet (www.raa.se) och gå vidare till sökverket *Fornsök* vilket ger goda upplysningar om det är lönt att rita en tävlingskarta med anledning av kulturminnen.

PM för värmländsk kartproduktion 2022

Även samråd med Länsstyrelsen kan behövas, för att kunna använda kartan för tävling. Länsstyrelserna har ett kartverktyg som finns på länsstyrelsens i respektive län hemsida. Längst ner på startsidan finns en flik med kartor och geodata www.lst-s.se

Skogsstyrelsen har en hemsida som bland annat redovisar nyckelbiotoper: www.minasidor.skogsstyrelsen.se/skogensparlor.

Fyra år före tryck bör den del som ligger inom långtidsplanen fastställas och föreläggas länsstyrelsen och/eller kommunen (är ni flera klubbar i kommunen bör ni samverka). Markägarkontaktarna bör nu vara gjorda. Offertförfrågan till kartritare sänds ut (ev tidigare). Det är bra om kartritaren kan bearbeta laserdatan med mera vintern före rekognoseringen.

Två år före tryckning/tävling genomförs rekognosering, digitalisering och kartkontroll. Kartritaren, beställaren och den/de som ska svara för kartkontrollen ska träffas innan arbetet i fält påbörjas, läs mer om detta på SOFT:s hemsida under Arrangera/kartfrågor.

Året före tryckning/tävling förbereds banläggning och eventuella revideringar (kan ev. ske tryckåret) görs.

Tryckår – tävling! Sex månader för tävling ska/bör kartan vara färdig och slutlig kartkontroll kan då ske.

Följs denna planeringscykel så finns tidsmarginal om något går snett.

4. Grundkarta

För en bra karta behövs: dels laserdata, dels ortofoto. Laserdata beställs hos Lantmäteriet (LM) till en kostnad av: startavgift 1000 kr, plus några kronor till per km² (kostnaden gäller företag medan föreningar har 90 % rabatt på priset). För områden som har nya laserdata – laserdata-skog – som det heter, tas ingen kostnad ut utan det är gratis att tanka hem från LM hemsida. Mer om det finns på LM hemsida www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/geodataprodukter/produktlista/laserdata-skog. För ortofoto tillkommer ytterligare en engångskostnad på 1000 kr per beställning plus 10 kr per km² (Prisuppgifterna är från LM 2020-11-30). Observera att LM har flera användningsvillkor. Det är inte särskilt svårt att leva upp till dem, men det är bäst att följa dem.

Arbetet med att ta fram grundkartan görs normalt av/beställs av kontrakterad kartritare.

Avser föreningen lämna rekognoserings-/digitaliseringsarbetet till någon som mot betalning utför arbetet bör skriftligt avtal avseende genomförande, godkännande, betalning och upphovsrätt tecknas.

Ett standardavtal för kartritning, inkl. upphovsrätt, finns framtaget och hittas på SOFT:s hemsida för kartrelaterade stöddokument och filer, under rubriken *Kartframställning*. VOF:s kartansvarig kan bistå klubbarna med avtalstext.

5. Kvalitetssäkring/kartkontroll

Registrering av kartprojekt görs till VOF kansli (distriktskonsulenten) enligt bilaga 1, innan projektet påbörjas. I samråd mellan klubben och VOF:s styrelse beslutas vem som är ansvarig för terrängkontrollen, respektive vem som utför den tekniska kontrollen.

Inom ramen för kvalitetssäkring av orienteringsarrangemang har SOFT beslutat om central kartkontroll av kartor som ska användas vid nivå 1-tävlingar, samt att distrikten ska låta genomföra kartkontroll av kartor för nivå 2- och 3-tävlingar. Läs mer om detta i Tävlingsreglerna.

Syftet med kvalitetssäkringen är mångfald och bland annat:

- att följa upp så att kartan följer kartnormens – ISOM 2017–2 (skogsnorm, senaste versionen är 2022-03-13) eller ISSprOM 2019–2 (sprintnorm, senaste versionen är 2022-03-11) – intentioner.

Kvalitetssäkring (kartkontroll) ska, enligt SOFT:s anvisningar TA 4.4 och 14.4 (Tävlingsregler och Anvisningar i grenen orienteringslöpning), göras på samtliga orienteringskartor för tävlingsbruk (nivå 1–3). Vid kontroll av klubbritade kartor samt kartor ritade av utländska kartritare, läggs större tonvikt på terrängbesök och samtal med kartritaren. Den tekniska kontrollen utförs av VOF:s styrelse utsedd kartansvarig, medan klubbarna – i enlighet med VOF årsmötesbeslut 2016 – genomför terrängkontrollen. På sikt kommer klubbarna att även svara för den tekniska kontrollen.

Värmländsk kartkontroll ska bedrivas i följande ordning:

- Klubben gör sin terrängkontroll med av VOF utbildade klubbkartkontrollant/-er.
- Klubben skickar rapport (*Protokoll för kartkontroll* – se SOFT:s hemsida) samt kartfil till VOF kartansvarig (jonny.noreklint@gmail.com), som granskar och registrerar dessa.
- Vid behov gör VOF kartkontrollant besök i terrängen och stämmer av.
- Klubben följer upp avvikelserna från kartkontrollarbetet, och ser till så att avvikelser blir åtgärdade.
- Därefter kan kartan godkännas. Godkännandet sker av klubben och VOF gemensamt och skriftligen i *Protokoll för kartkontroll* – finns på SOFT:s hemsida.

VOF utbildar klubbens terrängkontrollanter. De klubbar som ännu inte har genomgått utbildningen ombeds kontakta VOF kartansvarig för inplanering av utbildningen. Gärna flera klubbar samtidigt.

Instruktion för kartkontroll finns på SOFT:s hemsida, respektive kan erhållas från VOF kartansvarige.

Godkännande av kartan

SOFT godkännandemärke och distriktets löpnummer (S-nummer) delges av VOF kartansvarige. S-nummer, som är ett registreringsnummer, delas ut till alla kartor som ritas i Värmland, oavsett nivå. För att få använda SOFT:s godkännandemärke krävs godkänd kartkontroll (skriftlig rapport med kartfil ska ha inkommit till VOF). I och med att kartan får rätt till ett godkännandemärke faktureras klubben en avgift (se bilaga 2). Det är viktigt att även vid smärre förändringar söka nytt S-nummer för att kunna skilja mellan gammal karta och reviderad karta.

Klubben gör upp med kartritaren vem som beställer S-nummer.

Typ av karta	Nytt S-Nr	Kvalitetskontroll	Godkännandemärke
Lärkarta	Ja	Nej	Nej
Skolgårdskarta	Ja	Nej	Nej
Nyritning	Ja	Ja	Ja
Ytrevision max 1–2 dagar	Ja	Dialog	Ja
Ytrevision mer än 2 dagar	Ja	Ja	Ja
Revidering 1 dag	Ja	Dialog	Ja
Revidering mer än 1 dag	Ja	Ja	Ja
Liten revidering av klubb typ ny stig / nytt hygge (givetvis med upphovsmannens godkännande)	Ja	Dialog	Ja

Sanktion för tävling får, enligt tävlingsreglerna TA 4.4.1, endast ges där godkänd karta används. VOF har möjlighet att ge dispens. SOFT:s godkännandemärke får endast användas efter skriftligt godkännande av VOF (VOF Kartansvarig).

6. Tryckning

SOFT:s rekommendationer avseende kvalitetssäkring av arrangemang ska följas.

Tryckning av karta kan i princip ske på två olika sätt:

- Offsettryck är kvalitetsmässigt fortfarande den bästa trycktekniken för orienteringskartor. Observera att vid offsettryck kan kartan behöva justeras digitalt.
- Digital utskrift, som blir allt vanligare i takt med utvecklingen av tekniken. Digital utskrift är billigast vid liten tryckupplaga (mindre än ca 1000 ex). Använd er av SOFT certifierade kartutskrivare, samt kolla kartan själv i god tid före tävling. Certifieringen omfattar person/skrivare/inställningar/papperskvalitet. Certifieringen gäller ett år i taget. För mer om certifiering se SOFT:s hemsida.

Digital utskrift bör, för närvarande, inte utföras i skala 1:15 000.

Vid tveksamheter om digitalutskriftens kvalitet kontakta VOF kartansvarige för rådgivning.

Papperskvaliteten har ett stort avgörande hur färgerna absorberas och behålls, respektive inte flyter ut vid väta. Använd därför rekommenderade papperssorter.

Värmländsk kvalitetssäkring av kartryck (miniminivå)

<u>Nivå 1:</u>	Profil- och Värdear-rangemang: SM, Tio-MILA Skala 1:10 000 USM, Junior Cup	Skala 1:15 000 trycks i offset offset för DH 16–21 Använd certifierad digitalutskrift för övriga
<u>Nivå 2:</u>	DM och nationella tävlingar	Använd certifierad digitalutskrift Skala 1:15 000 bör tryckas i offset
<u>Nivå 3:</u>	Distriktstävlingar	Digitalutskrift, rådfråga gärna VOF kartansvarig. Viktigt att "rätt paper" används.
<u>Övrigt:</u>	Närtävlingar	Bra digitalutskrift, rådfråga gärna VOF kartansvarig.

Spridningstillstånd

Den 1 maj 2016 trädde en ny lag och förordning i kraft när det gäller skydd för geografisk information. Den innebär att det inte längre krävs spridningstillstånd för orienteringskartor.

Den nya regleringen innebär bland annat att kravet på spridningstillstånd för landgeografisk information begränsas så att det enbart gäller information som inhämtats från luftfartyg genom fotografering eller liknande registreringar. Det betyder att det inte längre krävs spridningstillstånd för orienteringskartor, förutsatt att man inte använder information som insamlats från luften via exempelvis en drönare och som inte är spridningsgodkänd tidigare.

Följande lagparagrafer gäller:

Lag (2016:319) och förordning (2016:320) om skydd för geografisk information kommer att träda i kraft den 1 maj 2016 och ersätter lag (1993:1743) och förordning (1993:1745) om skydd för landskapsinformation.

Upphovsrätten

Upphovsrätten har två sidor. Den ena är ekonomisk och reglerar rätten att utnyttja verket genom att framställa fler exemplar, eller på annat sätt göra det tillgängligt för allmänheten. Den andra delen utgörs av den ideella rätten och reglerar på vilket sätt som upphovsmannen ska namnges, samt vilka ändringar och vilken publicering som anses kunna ske utan att upphovsmannen kränks (se vidare [bilaga 3](#)).

Utdrag ur kartdatabas

Utdrag är en del av en karta/kartdatabas som används vid ett speciellt tillfälle, exempelvis en tävling. Utdragets storlek kan variera mellan de olika banorna. För utdrag ur karta gäller i princip samma krav på uppgifter i kartdeklarationen som för huvudkartan. Väl medveten om att det ibland kan vara svårt att få plats med allt som ingår i en kartdeklaration, så gäller i vart fall följande minimikrav på innehåll i kartdeklarationen och övrig information: **Utdrag ur karta** skriv här: kartans namn, karritare, lokala tecken, S-nummer, kartskala och norrpil.

Skulle dessa uppgifter ändå inte få plats på utdraget så skriv in uppgifterna i tävlingens PM.

Nytryck

Vid nytryck utan förändring av kartbilden används det gamla S-numret. Tryckår behöver inte ändras.

Vid all revidering ska kartan ges ett nytt S-nummer. Detta underlättar så att ni inte till exempel förväxlar gamla och nya karttryck.

7. Redovisning/arkivering av kartprojekt

Efter avslutat kartprojekt ska en redovisning ske till VOF kartansvarig. Denna redovisning är mycket viktig för planering, statistik, kartekonomi och marknadsföring på distrikts- och riksnivå.

Två exemplar av varje producerad karta (även särtryck, färgtryck, skolkartor, skolgårdskartor och reviderade kartor etcetera) ska skickas till VOF:s kansli direkt efter tryck, för fördelning enligt nedan:

- Ett ex. behålls på kansliet i VOF samlade produktion av egenritade kartor från och med 1954.
- Ett ex. skickas till Värmlandsarkiv genom VOF försorg.

På VOF kansli dataregistreras faktauppgifter om alla värmländska kartor från 1954. Dessutom bör ni låta göra era kartor tillgängliga för försäljning på SOFT:s hemsida.

8. Övrigt

Förutom detta PM så finns det 10 publikationer som bör finnas hos alla kartproducerande klubbar. Se SOFT-förlagets katalog beträffande priser med mera

1. Boken "Kartritning" finns på SOFT-förlaget och är mycket bra som handbok för alla kartintresserade.
2. Häftet "Mark och Vilt" (1996 års utgåva) finns på SOFT-förlaget. Ombärlig vid mark/vilt/kartritningsfrågor.
3. Internationella skogsnormen, ISOM 2017–2 och sprintnormen ISSprOM 2019–2, finns på SOFT-förlaget/-hemsidan.
4. Boken "Orientering - på naturens och samhällets villkor" (1998) SOFT-förlaget.
5. SOFT:s tävlingsregler.
6. SOFT:s anvisningar.
7. Naturvårdverkets Allmänna Råd 96:4 "Orientering och andra friluftsanslag".
8. "Allemansrätten - vad säger lagen", utges av Naturvårdsverket.
9. SOFT:s naturpolicy, Allemansrätten och orientering från 2012
10. SOFT:s kartpolicy

Officiella hemsidor:

SOFT:	www.svenskorientering.se
VOF:	www.svenskorientering.se/distriktsforbund/varmland
Lantmäteriet:	www.lantmateriet.se
Riksantikvarieämbetet:	www.raa.se
Nationell kartdatabas:	www.omaps.se
Länsstyrelsen i Värmland:	www.lsty-s.se

SOFT:s kontaktperson i kartfrågor är fr.o.m. 2022-01-05 Fredrik Anhlén (fredrik.anhlen@gmail.com).

PM för värmländsk kartproduktion 2022

SOFT:s samordningsman i kartkontrollfrågor är Joacim Ingelsson (joacim.ingelsson@orientering.se).
SOFT:s ansvarig för utbildning av kartkontrollanter nivå 1 är Sven Lundbäck (sven.lundback@gmail.com).

9. VOF Kartkommitté

VOF har inte längre någon kartkommitté. Däremot finns en kartansvarig (för närvarande Jonny Noreklint) som ingår i tävlingskommittén, samt Gunnar Johansson som är kontaktperson i markfrågor. I vissa frågor kan även Monika Wikström på VOF kansli hjälpa till. Ett arbete med att skapa en ny kartgrupp inom VOF är påbörjad. Är du intresserad av att delta i kartgruppen kontakta Jonny Noreklint.

Jonny Noreklint	Kartansvarig	jonny.noreklint@gmail.com	070-685 22 20
Gunnar Johansson	Markkontakt	me70319@tele2.se	0590-500 62
Monika Wikström	VOF kansliet	monika.wikstrom@ihvarmland.se	010-476 47 76

Bilagor:

Bilaga 1	Registrering av kartprojekt
Bilaga 2	Ekonomi
Bilaga 3	Upphovsrätten

Registrering av kartprojekt

Ett kartprojekt ska, enligt SOFT:s regler, registreras hos distriktsförbundet innan kartan påbörjas. Registrering sker till VOF kansli. Innan projektet påbörjas ska projektledaren, karritaren/karritarna och VOF kartansvarig träffas för att gå igenom arbetets upplägg och en diskussion kring kartnormen etcetera. Det kan även vara så att det i terrängen finns detaljer som behöver diskuteras före igångsättandet av fältarbetet, för att enas om hur detaljerna ska redovisas på kartan.

Anmälan sker på enklaste sätt, men följ om möjligt mallen nedan.

Klubb:

Projektledare:

Vem/vilka som ska rita kartan:

Planerad starttidpunkt:

Vid vilken tävling ska kartan användas:

När i tid ska kartan användas:

Kartans totala areal:

Bifoga en karta med det tänkta området inritat.

Ekonomi

VOF Tekniska kommitté (och fastställt av VOF styrelse 2022-06-08) har beslutat att göra följande distinktioner, vid kartkontroll utförd av VOF kartkontrollanter, vad avser ersättningsnivåer för utfört arbete.

Lärkartor, särtryck ur större kartor, träningskartor och "icke tävlingskartor" kontrolleras inte utan registreras och ges ett S-nummer. SOFT:s godkännandemärke får inte användas.	0 kr
Teknisk kontroll av VOF	400 kr
Kostnad för ett terrängbesök	Km ers + 800 kr
Kostnad per extra terrängbesök	Km ers + 300 kr/tim

Upphovsrätt

Ekonomiska upphovsrätten

Utgångspunkten är att upphovsrätten tillkommer den eller de som ritat kartan. Normalt överlåts dock upphovsrätten till beställaren i och med att beställaren betalar för det arbete som upphovsmannen utfört på uppdrag av beställaren. I avtal kan man emellertid avtala att upphovsrätten ligger kvar hos kartritaren, trots att klubben har betalat för arbetet. VOF vill bestämt avråda från ett sådant förfaringssätt. Den ekonomiska upphovsrätten bör ligga hos klubben, annars kan det i långa loppet bli en dyr affär, även om det kanske blir lite billigare för tillfället. Om kartritaren behåller upphovsrätten innebär det att man tappar kontrollen över kartan och i fortsättningen är hänvisad att förhandla med upphovsrättsinnehavaren varje gång man vill göra förändringar i kartan. Någon förhandling behöver dock inte ske om förändringarna blir så genomgripande att kartan kan betraktas som ett nytt "verk".

Piratkopiering

Copyrightsymbolen gäller inte för verk som endast behöver skydd i Sverige. För att skydda sin karta mot piratkopiering är det bättre att kartan förses med texten "**Får ej mångfaldigas utan tillstånd av upphovsrättsinnehavaren**". Uppdagens piratkopiering kan kartägaren troligtvis inte räkna med någon större ersättning än vad en försäljningsintäkt skulle inbringa. I allvarliga fall kan påföljden bli böter eller fängelse.

Ett bra sätt att hålla kontroll över den kopiering man eventuellt gett tillstånd till, är att tillverka små klistermärken som fästs på alla kopierade kartor. Den som innehar upphovsrätten säljer klistermärken i stället för kartor. Fungerande system finns i Danmark.

Kopiering för personligt bruk

Det finns inget absolut förbud att kopiera kartor. Huvudregeln är att det endast är den som innehar upphovsrätten som har rätt att mångfaldiga verket (kartan). Denna huvudregel är emellertid försedd med ett undantag.

För personligt bruk är det tillåtet att kopiera kartor, tidningsartiklar, delar av böcker med mera. Skälet till detta är enkelt. Det är helt enkelt omöjligt att kontrollera efterlevnaden.

Med "eget bruk" avses inte bara kopiering för eget behov och bruk inom den närmaste familje- och vänkretsen, utan också till exempel kollegors bruk på arbetsplatsen. Av detta följer att kopiering av kartor i ett par exemplar för nyttjande av kompisar i klubben mycket väl kan vara tillåten. Det bör dock observeras att endast enstaka kopior får göras med stöd av lagen. Det innebär att kopiering av en specifik karta endast kan ske vid ett enstaka tillfälle.

Det finns ingen parallell med skolornas rätt att fritt kopiera läromedel. Inom utbildningsväsendet har man rätt att kopiera via en så kallad avtalslicens. Någon

avtalslicens för kartor finns inte och därmed är det inte tillåtet att kopiera utan upphovsrättsinnehavarens tillstånd.

Ideella upphovsrätten

Upphovsmannen har rätt att bli angiven som upphovsman i den omfattningen "allmänt godtagna branschsedvänjor" kräver. Branschsedvänjorna inom området orienteringskartor är för tillfället inte helt entydiga i och med övergången till digital teknik och kartdatabaser.

Nuvarande branschsedvana utgår från tuschritade kartor och innebär att den som nyritar en karta finns angiven fram tills dess att kartan ritas om. Vid revidering anges den som ursprungligen gjorde kartan och den som reviderat. När sedan kartan en gång helt ritas om igen anges den som gör det jobbet och som grundmaterial anges "äldre karta".

I och med datoriseringen blir det dock svårare att avgöra vem som är upphovsmannen. Vi kommer inte längre att helt rita om kartor på det sätt vi tidigare gjort. Är arbetet bra och riktigt gjort från början, kommer ändringarna att inskränka sig till att en mindre del av detaljerna justeras. Kartans grundstomme kan leva under många, många år.

För bra ritade kartor, i "stabila" områden, utgör dessa regler inga egentliga problem. Många faktorer kan emellertid inträffa då det blir besvärligt att tolka vad som är "allmänt godtagna branschsedvänjor" och vad som är rimligt att göra. Exempel på detta kan vara:

- Ett flertal ritare har vid olika tillfällen ritat olika delar och olika mycket av kartan varför listan blir lång.
- Arbetet kan ha blivit godkänt utan att hålla den standard som beställaren tänkt sig och som kartnormen anger.

Kartnormen förändras så att kartan efter ett antal år upplevs som omodern och dålig. Antalet ändringar blir så stort att det börjar bli tveksamt om ursprungsverket fortfarande existerar. En branschrekommendation skulle kunna se ut så här:

Så länge kartbilden till väsentliga delar är oförändrad ska den ursprunglige upphovsmannen anges tillsammans med den/de som svarade för den senaste revideringen. Detta gäller i högst 50 år. Upphovsmannen har rätten att avsäga sig den ideella upphovsrätten och få sitt namn struket.

Med tanke på dagens tillämpning av "allmänt godtagna branschsedvänjor" och att 50 år är en mycket lång period för orienteringskartor bör reglerna tillämpas med sunt förnuft, dock utan att åsidosätta upphovsmannens rimliga krav.

Upphovsmannen får inte kränkas

En karta får inte ändras på ett sådant sätt att upphovsmannens personliga anseende kränks. Detta är en mycket komplex fråga. Inte blir det lättare av att kartritning är en blandning mellan fritt skapande och detaljerade regler. För att ange en rimlig nivå bör följande gälla:

1. Klubben har rätt att ändra i kartbilden så länge detta är i överensstämmelse med kartnormen.
2. Måste någon annan göra ändringar i ett sent skede i samband med nyproduktion, ska upphovsmannen informeras om planerade ändringar och ges möjlighet att ge sin syn på saken. Uppstår oenighet om hur kartnormen ska tolkas avgörs frågan av VOF. Uppstår behovet av förändringar, så sent att upphovsmannens synpunkter inte hinner inhämtas, har klubben rätt att ändra om ändringarna är i överensstämmelse med kartnormen och kartans manér i övrigt. Upphovsmannen ska informeras om åtgärden.
3. Vid revideringar under kartans tio första år ligger informationsplikten hos klubben, men därefter ankommer det på upphovsmannen att hålla sig informerad.

Allmänt

Den ideella upphovsrätten är densamma, oavsett om kartan är ideellt ritad eller ritad mot betalning. För att undvika framtida tvister, bör skriftliga avtal alltid upprättas mellan klubb och karritare.

Relevanta rättsfall saknas varför tolkningar och gränsdragningar blir besvärliga. Ärlighet och sunt förnuft måste därför sättas i högsätet.

På kartan bör det med text framgå att kartan är upphovsrättsskyddad av klubben.